

Natalie Mojžíšová

Mona Ozouf je historička se specializací na Francouzskou revoluci, školství a republikánství, je ředitelkou výzkumu v centru C.N.R.S. (Centre national de recherche scientifique – Národní výzkumné centrum, pozn. překl.), a ve své poslední publikaci se věnuje studiu úzkých vazeb spojující dějiny a literaturu. Její kniha *Svědectví románu* poukazuje na to, do jaké míry francouzský román v 19. století mapuje napětí mezi Starým režimem a Revolucí, které provázelo společenské dění během celého předminulého století. Na základě studia čtrnácti románů významných francouzských autorů své doby jako jsou Balzac, Sandová, Hugo, Zola a další, Ozouf mapuje složitý nástup rovnostářské společnosti. Poukazuje na to, jakým způsobem román přináší svědectví o starém uspořádání společnosti stejně jako o snaze o rovnost ve společnosti a zprostředkovává kontakt obou protikladných režimů. Tato kniha měla úžasný ohlas a v roce 2002 za ni autorka získala Guizotovu cenu.

Zlom, který způsobila Francouzská revoluce svým prosazováním rovnosti a současně podkopáváním dosavadních výsad aristokracie, nemohl být jednoznačný ani definitivní. Podle Mony Ozouf měla společnost Starého režimu i její hodnoty velký vliv na celé následující století a tehdejší románová tvorba tomu nasvědčuje. Staré uspořádání společnosti, i když velice oslabené, někde přetrvává, jakoby k žádné revoluci nedošlo. Stále byli lidé, kteří žili mimo společenský vývoj a kteří nadále věřili v neomezenou moc aristokracie, autorka je nazývá „přistěhovalci zevnitř“. Tito lidé žili nejčastěji mimo hlavní město, v oblastech, kam doléhaly dozvuky politických změn a zvratů s odstupem a s menší intenzitou, a kde společnost ještě částečně setrvala v předrevolučním uspořádání. Toho si autorka všímá ve Stendhalově románu *Lucien Leuwen*, kde se objevují postavy, které lpí na minulosti, omílají stále stejná témata plná vzdechů a lítosti, stále se vyžívají ve svém autoritářském – byť spíše symbolickém než politickém – postavení nepřesahujícího hranice jejich městečka.

Díky románu si také můžeme uvědomit, že mravy jsou podstatně odolnější vůči změnám než názory a že navzdory rovnostářským teoriím stále přetrvává jakýsi obdiv vůči aristokracii. Ta stále přitahuje vybranými způsoby chování a svou snahou o příjemné a zdvořilé vztahy mezi lidmi. I v měšťanských nebo republikánských kruzích je stále zjevná snaha o vysokou úroveň konverzace, rafinovanost vystupování a koketnost v oblékání. Kouzlo aristokracie působí i na romanopisce, kteří si byli vědomi toho, že nosnost jejich tématu tkví ve vybraných způsobech, které jsou ve společenském životě něčím navíc. Literatura těží z forem a z tradic, upřednostňuje některé, z nichž udělá hrdiny a odmítá, že by lidská bytost byla nepopsaným listem a poukazuje na odkaz minulosti, na předchůdce a na význam dědičnosti. Tím pádem nemůže zcela přijmout demokraticky zaměřený ideologický převrat a upíná se k některým původním formám. Autorka nás upozorňuje na zajímavé pozorování posunu, který vzniká mezi myšlenkou, která nastupuje s předstihem, a vzorcem sociálních vztahů – v knize *Hřích pana Antonína* autorka George Sand dospívá k utopickému modelu, který paradoxně usiluje o šlechtický život pro všechny s tím, že dobré způsoby mají své místo i v demokratické společnosti.

Nástup nové společnosti se projevuje v románech ve dvou hlavních tématech a tím jsou náboženství a ženy. Revoluce byla paradoxně přínosem pro katolickou církev, která svou ukotveností vytvářela protipól vůči závratí, jež provázela revoluční dění. Církev svůj vliv utužuje prostřednictvím aristokracie, jež obnovuje své zbožné zanícení a se soucitným výrazem ve tváři se staví do role utěšitele nešťastných. Moc církve může dokonce zasáhnout i politickou situaci a církev se může stát

nástrojem poslušnosti lidu. Román *Dobytí Plassansu* od Emila Zoly znázorňuje rostoucí vliv církve s poukazem na její vměšování do politiky vedoucí až k její kontrole. Dále Mona Ozouf poukazuje na to, že ženská část populace sehrála významnou roli v rezistenci stavící proti sobě původní a nové uspořádání společnosti. Ženy jsou také více nábožensky založené, a náboženství jak známo udržuje tradice a lpí na minulosti. V románu *Delfína* pozoruje Mona Ozouf, jak autorka Germaine de Stael vykresluje ženy coby soucitné bytosti, jež lépe než muži vědí, jak je důležité být umírněný, a staví se tak proti závažným důsledkům, která následují po příliš rychlých změnách.